

УДК 339.9

*В. В.Бугас,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
Київського національного університету технологій та дизайну
М. А.Самійленко,
магістр кафедри менеджменту
Київського національного університету технологій та дизайну*

РЕАЛІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ І ІНОЗЕМНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*V. V. Bugas,
Candidate of Economic Sciences, docent, docent the Department of Management
Kyiv National University of Technology and Design
M. A. Samiilenko,
Master the Department of Management of Kyiv National University of Technology and Design*

REALITIES OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF HOME-MADE AND FOREIGN ENTERPRISES

В статті розглядаються проблеми діяльності вітчизняних та іноземних підприємств у виході на зовнішні ринки що сприяють пристосуванню економіки до системи світових господарських відносин та формуванню економіки відкритого типу. Також розглянули негативні чинники, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємств та стримують його розвиток, визначили головні проблеми а саме – неефективність системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, відсутність стратегічного й маркетингового підходів в управлінні підприємством . Враховуючи цілі комплекси проблем, які стоять перед розвитком зовнішньоекономічної діяльності підприємства визначили основні причини, які можуть стримувати зростання українського експорту. Та запропонували комплекс дій який має забезпечити швидкий розвиток зовнішньоекономічної діяльності, експортно-орієнтованих галузей економіки та підприємств України в цілому. Та виходячи з проведеного аналізу зробили висновки що для вітчизняних та іноземних підприємств зовнішньоекономічна діяльність є дуже важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності яка при ефективному використанні всього комплексу сучасних методів і форм міжнародного бізнесу здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, його технічний рівень, якість продукції, що виробляється.

In this article the problems of domestic and foreign enterprises in the output on foreign markets that promote adaptation of the economy to the system of world economic relations and the formation of an open-ended economy are considered. Also considered the negative factors that affect the foreign economic activity of enterprises and hinder its development, and also identified the main problems, namely, the ineffectiveness of the management system of foreign economic activity, the lack of strategic and marketing approaches in the management . Taking into account the whole complex of

problems faced by the development of foreign economic activity, has identified the main reasons that could hold back the growth of Ukrainian exports. Proposed a range of actions that should ensure the rapid development of foreign economic activity, export-oriented industries and enterprises of Ukraine as a whole. On the basis of the analysis, it was concluded that for domestic and foreign enterprises, foreign economic activity is a very important and indispensable sphere of economic activity, which, when effectively using the whole complex of modern methods and forms of international business, can positively influence the efficiency of production, its technical level, quality of production, produced.

Ключові слова: зовнішньоекономічна, діяльність, підприємство, проблеми, розвиток, ефективність.

Keywords: *foreign economic activity, enterprise, problems, development, efficiency.*

Постановка проблеми: Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є дуже важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності. Яка при не ефективному використанні всього комплексу сучасних методів і форм міжнародного бізнесу не здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, його технічний рівень, якість продукції, що виробляється.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Огляд існуючих наукових доробків з поставленої проблематики свідчить про вагому увагу вітчизняних і зарубіжних вчених економістів, щодо проблем діяльності вітчизняних та іноземних підприємств в виході на зовнішні ринки що сприяють пристосуванню економіки до системи світових господарських відносин та формуванню економіки відкритого типу як: Боб Ю. В.[4], Брояка А.А.[1], Бугас В.В.[8], Ніколаєв В.[2], Рубан.І.В.[3], Руденко Л.Г.[7], та інші.

Мета статі: Виявлення проблем зовнішньоекономічної діяльності на іноземних та вітчизняних підприємствах, також розглянемо можливі умови покращення зовнішньоекономічної діяльності для підприємств.

Виклад основного матеріалу. Ефективність господарської діяльності як на вітчизняних, так і іноземних підприємств в рамках правової системи конкретної держави визначається, насамперед, ступенем досконалості охоплення сфер регулювання та ліберальності її законодавства. Україна в даному разі не є винятком. В зв'язку з цим зростає значення правового регулювання з питань функціонування суб'єктів господарської діяльності в Україні, побудованої на взаємовідносинах, що мають місце як на території України, так і за її межами та ґрунтуються на законах зовнішньоекономічної діяльності.

Тому саме так це сформульовано в Законі України "Про зовнішньоекономічну діяльність". З прийняттям цього закону зовнішньоекономічна діяльність в Україні вперше одержала правовий статус[5].

Розвиток продуктивних сил країн неминує веде їх до зростання міжнародних зв'язків і взаємне переплетення національних економік, також до виходу на зовнішній ринок та сприяє інтернаціоналізації господарського життя.

Зовнішньоекономічна діяльність тісно пов'язана з проведенням різними господарськими суб'єктами ділових операцій на закордонних ринках. У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність»(стаття 1), прийнятому в 16 квітня 1991 р, вказано, що: «Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності заснована на взаємовідносинах як на територіях України, так і за її межами». Тому зовнішньоекономічна діяльність включає два види ділових операцій: операції українських суб'єктів господарювання за межами України та закордонних господарських суб'єктів із різних країн в Україні[5].

Вихід підприємства на зовнішні ринки сприяє пристосуванню економіки до системи світових господарських відносин, формуванню економіки відкритого типу. Саме тому розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств – це суттєвий фактор підвищення ефективності господарської діяльності як на рівні мікроекономіки, так і в масштабах усього народного господарства, особливо сільського господарства.

У сучасних умовах, коли підсилення пріоритету інтересів споживачів у системі економічних відносин викликає агресивну конкуренцію за ринки збуту, однією з найважливіших передумов ефективного функціонування підприємств на цільовому ринку є забезпечення конкурентних переваг в сфері збутової діяльності. Головною метою, з якою підприємства виходять на зовнішні ринки, є максимізація прибутку за рахунок використання ефекту масштабу. Досягнення цієї мети не вичерпує всі елементи мотиваційного механізму, який складається з конкретних збуджувальних мотивів. Успішність здійснення підприємством зовнішньоекономічної діяльності залежить від його здатності проводити дослідження цільових зарубіжних ринків.

Використання свого права виходу на зовнішній ринок і здійснення експортно-імпортних операцій та отримання валютних коштів, завжди цікавило суб'єктів підприємницької діяльності, проте не завжди виправдовувало себе і забезпечувало позитивні результати. Україна у світі визнана державою зі значним потенціалом, особливо у аграрній сфері, і не може розвиватися осторонь від світової економіки. Особливо на даному етапі, коли Україна інтегрувалася до Європейського Союзу, необхідно інтенсивно розвивати зовнішньоекономічну діяльність підприємств, оскільки вони зіткнулися з рядом проблем стосовно реалізації та подальшого розвитку зовнішньоторговельних операцій, які стають основою товарообігу економіки.

Виконання інтеграційних процесів та поширення економічних зв'язків з іншими країнами є основою ефективного розвитку будь-якої країни і підприємства в тому числі. Для України здійснення інтеграції та розширення зовнішньоекономічних зв'язків можливе при здійсненні експортно-імпортних операцій по купівлі та продажу товарів, послуг чи виконання певних робіт. І лише в подальшому можливе вкладання фінансового капіталу в різні галузі підприємства у вигляді прямих інвестицій, продаж нематеріальних активів, обмін досягненнями науково-технічного прогресу та інше. Але на даному етапі розвитку для України головним напрямком розвитку інтеграції в світове товариство є проведення зовнішньоторговельних операцій, тобто здійснення імпорту та експорту.

Розглянемо негативні чинники, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємства. Головними групами зовнішніх чинників, які стримують розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств, є чинники глобального середовища, фінансово-економічні, політичні, інституційні. Коментуючи основні з них, зауважимо, що ті чи інші впливи носять «між груповий» характер, оскільки формування економічної взаємодії та її середовища на міжнародному рівні визначається сукупним впливом різних чинників. Зокрема, до першої групи можемо віднести наслідки після світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр.; також високий рівень конкуренції на світових ринках; бар'єри входу на ринки розвинених країн; сформований розподіл сфер та зон впливу й спеціалізацію провідних компаній світу.

На даному етапі в Україні досить низький рівень інвестиційної привабливості та несприятливий інвестиційний клімат і це не дозволяє отримати достатньо фінансових ресурсів для розвитку підприємств, упровадження сучасних технологій, наукових розробок, технічного переоснащення, упровадження інновацій. Варто зазначити, що тривалі терміни окупності інвестицій, несприятлива динаміка цін, інфляційні процеси, недоступність кредитних ресурсів, нестабільна політична ситуація в Україні, високий рівень корупції та недовіри до держави як до гаранта виконання угод та контрактів, також неформальні відносини між органами державної влади й бізнесом, лобіювання інтересів олігархічних кланів досить негативно впливають на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків і є першочерговими проблемами, які потребують урегулювання. Для України характерне таке явище як недобросовісна конкуренція в зовнішньоекономічній діяльності за всіма пунктами ст. 85 Закону «Про конкуренцію Європейського Співтовариства (ЄС)», зокрема непряме фіксування цін, також поділ ринків і джерел постачання, застосування різних умов до однакових угод із різними торговими сторонами[6].

Геополітичний чинник потрібно розглядати як можливість економічного подолання географічних меж ринків, географічний бар'єр входу на зовнішні ринки, неможливість чи утрудненість переміщення товарів, значні додаткові витрати на перетинання кордонів. Це також активність співпраці, яка визначається членством в міжнародних об'єднаннях, численність й ефективність виконання міжнародних угод щодо економічної співпраці[3].

Велике значення відіграє і законодавчі бази України у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Вона досить недосконала і особливо громізка процедура збирання документів і реєстрації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, відсутня стратегія зовнішньоекономічної політики держави і не завжди прозоро сформульовані адміністративні заходи, зокрема це стосується нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Потрібно відзначити, що сучасний стан зовнішньої торгівлі зумовлений впливом таких економічних факторів: суттєве зростання цін на імпортовані енергоносії; скорочення світової потреби на українську продукцію та падіння цін на сировинних ринках внаслідок світової фінансово-економічної кризи; падіння промислового виробництва та скорочення будівельних робіт, яке вплинуло на зниження потреби вітчизняних підприємств у матеріалах, сировині та напівфабрикатах; значне падіння інвестиційної активності, що позначилось на зниженні потреби вітчизняних товаровиробників в імпорті устаткування та машин та також інших інвестиційних товарів; обмеження доступу до фінансових ресурсів; прогалини у системі прав власності, макроекономічна нестабільність та високі граничні податки; низький рівень створення спільних підприємств між українськими та іноземними партнерами, що значно гальмує передачу технологій; звуження споживчого попиту в умовах зменшення заробітної плати та споживчого кредитування, що позначилось на зменшенні обсягів імпорту споживчих товарів.

Серед внутрішніх чинників слід виділити такі групи: техніко-технологічні, фінансові, управління, кадрового забезпечення. Якщо обладнання та технології, які не відповідають сучасному рівню розвитку,

негативно відображаються на витратах, показниках якості та технічних параметрах продукції, тобто невідповідність світовим стандартам, що не дає змоги конкурувати з іноземними аналогами. Через фінансові складнощі підприємства не здатні швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, оновлювати обладнання, технології, асортимент продукції, удосконалювати її. Крім того, через низьку ефективність експортних операцій, що є наслідком високих витрат на виробництво, зовнішньоекономічної діяльності підприємства стає не прибутковою або низько прибутковою. Головна проблема – неефективність системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, відсутність стратегічного й маркетингового підходів в управлінні підприємством.

Враховуючи цілий комплекс проблем, які стоять перед розвитком зовнішньоекономічної діяльності, підприємствам необхідно направити всі зусилля на поживлення збутової діяльності, оскільки будь-яке підприємство прагне отримати прибуток і основною ланкою у цьому є збутова діяльність, як кінцевий етап у своїй діяльності по створенню, виробництву і доведенню до кінцевого споживача своєї продукції.

Якщо ж підприємство вирішило реалізувати свою продукцію на зовнішньому ринку, то насамперед потрібно визначитися на який саме ринок виходити. Для цього часто використовують різні методи, одними з яких є виявлення країн з попитом на однорідні товари, який дозволяє проаналізувати характерні ознаки певних країн, але не запитів певних груп споживачів. Також використовують метод, в основу якого покладено виявлення універсального, однотипного сегмента ринку в більшості закордонних країн, де сегменти представлені однорідними громадами споживачів з однаковими потребами в кожній країні. Інколи шукають різні сегменти у кожній країні, які могли б цікавитися нашою продукцією. Метод міжнародної сегментації оснований на пошуку ринка з урахуванням необхідності модифікацій товару, підвищення його якості тощо[1].

Саме тому, незалежно від того, який метод обрати, вибір цільового ринку передбачає оцінку вимог підприємницького середовища, запитів споживачів у певній іноземній країні та облік виробничо-збутових можливостей самого підприємства.

Зважаючи на вище зазначене, визначимо основні причини, які можуть стримувати зростання українського експорту:

- значно ускладнений вихід на світові ринки для українських підприємств внаслідок політики протекціонізму з боку країн;
- значне посилення міжнародної конкуренції;
- зростання державної підтримки свого експорту у провідних країнах;
- низька конкурентоспроможність значної частини української промислової продукції;
- відсутність досвіду виходу на світові ринки;
- недостатній рівень розвитку систем сертифікації та контролю якості експортованої продукції;
- недостатнє інвестування експортно-орієнтованих проектів.

Враховуючи вище наведене, розвиток економіки України має бути спрямований саме на підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності та збутової діяльності підприємств.

Для цього ми пропонуємо наступне[8]:

- Переорієнтувати зовнішньоекономічну діяльність на експортні галузі шляхом підвищення конкурентоздатності продукції вітчизняного виробника через впровадження нової техніки та новітніх технологій.
- Стимулювання розвитку експортно-орієнтованих галузей з боку держави.
- Створення вільних економічних зон з ефективною системою контролю переліку товарів, що експортуються чи імпортуються в Україну.
- Створити привабливе економічне середовище для вкладання інвестицій.
- Стабілізувати валютний курс гривні до інших валют світу.

Саме такий комплекс дій має забезпечити швидкий розвиток зовнішньоекономічної діяльності, експортно-орієнтованих галузей та підприємств та економіки України в цілому.

Висновки: Виходячи з вище написаного можна зробити такий висновок що для вітчизняних та іноземних підприємств зовнішньоекономічна діяльність є дуже важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності та яка при ефективному використанні всього комплексу сучасних методів і форм міжнародного бізнесу здатна позитивно впливати на ефективність виробництва, також на його технічний рівень, якість продукції, що виробляється.

Література.

1. Брояка А.А. Оцінка та шляхи підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / А.А. Брояка // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – Полтава, 2012. – Випуск 5. Том 2. – С.46–51.

2. Ніколаєв В. Міжнародна конкуренція та можливості України в боротьбі за ринки збуту // *Україна-business*. – 2012. – № 12. – С. 12-15.
3. Рубан І. В. Обґрунтування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства на засадах збалансованої системи показників. http://www.rusnauka.com/9_EISN_2007/Economics/21328.doc.htm
4. Боб Ю. В., Недбалюк О. П. Суть і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. КНТЕУ.- С.,2009. – Режим доступу: <http://intkonf.org/bob-yuv-nedbalyuk-op-sut-i-perspektivi-rozvitku-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti-v-ukrayini/>
5. Закон України про зовнішньоекономічну діяльність– Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
6. Закон України «Про конкуренцію Європейського Співтовариства (ЄС)»– Режим доступу:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_017
7. Руденко Л. Г. Виклики і загрози просторового розвитку України на шляху до євроінтеграції / Л. Г. Руденко, С. А. Лісовський, Є. О. Маруняк // Український географічний журнал. - 2016. - № 1. - С. 41-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2016_1_9
8. Бугас В.В. Підходи до управління інтелектуальною власністю на підприємстві. Актуальні проблеми економіки – 2011 № 12 (126) 165 с.

References.

1. Broyaka, A.A. (2012), “Estimation and ways to increase the efficiency of external economic activity of the enterprise”, *Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 5, pp. 46–51.
2. Nikolaev, V. (2012) “International competition and opportunities in Ukraine struggle for markets”, *Ukraina-biznes*, vol. 12, pp. 12-15.
3. Ruban, I.V. (2007), “Justification of the strategy of development of foreign economic activity of the enterprise on the basis of a balanced system of indicators”, *Economics*, [Online], vol . 9, available at: http://www.rusnauka.com/9_EISN_2007/Economics/21328.doc.htm (Accessed 4 April 2007).
4. Bob, Yu.V.and Nedbalyuk, O.P. (2009), “ The essence and prospects of development of foreign economic activity in Ukraine”, *Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij ekonomichnij konferentsii* [Conference Proceedings of the International Economic Conference], *Mizhnarodna Ekonomichna konferentsiya* [International economic conference], National University, Vinnitsa, Ukraine, pp. 44.
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine " On Foreign Economic ", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (Accessed 03 January 2017).
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On Competition of the European Community", available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_017(Accessed 01 January 2005).
7. Rudenko, L.G. (2016), “Challenges and threats of spatial development of Ukraine on the way to European integration”, *Ukrainian Geographical Journal*, vol. 1, pp.41-46.
8. Bugas, V.V. (2011), “Approaches to the management of intellectual property in the enterprise”, *Actual problems of the economy*, vol. 12(126), pp. 165.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2018 р.